

Teologie objetí Miroslava Volfa v kontextu teologie CČSH se zaměřením na otázku eschatologie vedoucí ke křesťansky angažovanému životu

Filip Sedlák

Abstrakt

Počínaje přelomem 19. a 20. století přehodnotila teologie svůj základ, jímž se opět stala eschatologie. Pohled, který byl v osvícenství vyhrazen pouze outsiderům, se stal pohledem všeobecně přijímaným. Intenzita tohoto posunu se měnila různými způsoby, ovšem rozhodně nemůžeme říci, že byl překonán či nahrazen nějakou novou vlnou. Realitu eschatologického paradigmatu v současné teologii musíme brát vážně i z důvodu, že zasáhl v nemalé míře i teologii Církve československé (husitské). Postavení eschatologie v rámci teologie CČS(H) ovšem nenabývalo svého významu až vlivem tohoto zlomu, ale má své dějinné opodstatnění v návaznosti na českou reformaci, s níž téma eschatologie nerozlučně souvisí, stejně tak její pojetí eschatologie jako podnětu k praktickému jednání, vnímanému jako příprava cest pro příchod Páně, které může dorůst až do revolučního rozměru. Tuto návaznost také hned velmi záhy po svém založení nově vzniklá církev proklamovala heslem: "dokončení české náboženské reformace". Je nepochybné, že CČS(H) již od svého počátku chtěla být církví křesťansky angažovanou a to převážně v sociální oblasti, ale i v působení na politické klima v mladé republice. Složitější to bylo ovšem se stránkou jejího eschatologického zdůvodnění. Dle Zdeňka Kučery žila celá tehdejší společnost i církev silnou přítomnostní eschatologií nově vzniklého vlastního sátu vnímaného jako idealizované osvobození od 300 letého útlaku. Pozdější reflexe eschatologické otázky neviděla Království Boží jako veličinu eschatologickou, ale spíše materiálně utopickou v duchu doznívající liberální teologie. Teprve druhá generace v sousledu s opadáváním utopického rozjitření opět začala postupně eschatologii dostávat do svého hledáčku. Její nejvýznamnější představitel na poli systematické teologie, Zdeněk Trtík, se dokonce ke konci svého života, i když nikoli bez výhrad, přihlásil k některým principům teologie naděje Jürgena Moltmanna.

Otázka eschatologická byla Trtíkem sice znovuotevřena, ale nebyla doposud v husitské teologii uspokojivě dořešena. Jako partnera v tomto směru uvažování vidím Miroslava Volfa a to jak z toho důvodu, že je věrným žákem Moltmannovým, kterého domýšlí svým specifickým způsobem a zároveň je teologem, jehož způsob uvažování je velmi blízký biblickému personalismu teologie CČS(H).

Místo eschatologie ve Volfově myšlení, bychom mohli definovat jako tři stupně průniku prostupujících celý jeho systém teologie objetí.

Prvním stupněm je eschatologický nárok, který na nás klade zaslíbené Boží království v kontrastu s aktuálním světem hříchu, a také pohled na dokonalé lidství Ježíše Krista a naši hříšnou nízkost, přičemž obojí nás vede ke křesťanské angažovanosti. Tato angažovanost ve své snaze o lepší svět má svou intenci, svůj vrchol a směřování v úsilí o objetí, v přijetí toho druhého, v úsilí o odpuštění a smíření, má svůj konkrétní cíl v úsilí o "nedefinitivní smíření", ovšem s nadějí na smíření definitivní.

Zde přichází druhý stupeň eschatologického průniku, který řeší problém naší neschopnosti tohoto definitivního smíření všech lidí a vzájemného objetí všech nepřátel dosáhnout. Úzkost z naší hříšné neschopnosti vyrovnává eschatologická naděje na konečné smíření zaslíbené z rukou Božích na konci času, která nás posiluje v úsilí o Volfem zdůrazňované nedefinitivní smíření.

Toto úsilí je konáno formou pravdivého života v lásce, tedy v praxi nenásilí. Požadavek pravdy a pravdivého života jistě není pro tradici husitské teologie neznámý. Jan Hus a jeho snaha o plné podřízení života Pravdě až za práh smrti či požadavek svobody svědomí podřízené svrchované autoritě Duchu Kristova jsou toho zřejmými doklady. Ovšem s otázkou nenásilné praxe je to složitější. Zatímco pro Volfa není otázkou, zda má křesťan být pacifista, ale jakým způsobem má pacifistou být, tradice CČS(H) tak daleko nezachází a s pacifismem se neztotožňuje.

CČS(H) se sice několikrát jasně vymezila proti spojování "svého husitství" s násilnou praxí husitství středověkého a přihlásila se vědomě k liberálnímu a tolerantnímu přínosu husitského období. Neudělala však ten zásadní krok až k otevřenému se přihlášení k pacifismu, který v tradici české reformace představuje Chelčický a to i přes to, že se otevřeně přihlásila mimo jiné i k odkazu Jednoty bratrské. Nijak výrazné hlášení se k praxi nenásilí dost možná plyne z jisté bezzubosti uplatňování této praxe ve skutečném světě. To ovšem Volf řeší velmi realistickým zdůrazněním dialektických dvojic nároku a neschopnosti, hříchu a milosti.

Jako třetí a poslední stupeň přichází eschatologický zásah související s Božím soudem a mečem, který vykoná onu poslední násilnou spravedlnost, které se my musíme v tomto čase zříci a právě díky tomuto výhledu na Boží spravedlivý soud, jsme k tomu uschopněni.

Teologie CČS(H) z těchto tří eschatologických vstupů zdůraznila v osobě Trtíkové především onen první, který nás motivuje k boji za pokoj a spravedlnost v tomto světě. Jistě je však přítomné i vědomí nemožnosti dosažení Božího království v tomto světě. Problém je ovšem v tom, že Trtík neměl před sebou natolik konkrétní vizi toho, co máme v souvislosti s Božím příchodem na konci času očekávat, což je v souladu s jeho přístupem, který odmítá přílišné zasahování do oblasti Božího tajemství formou teologické spekulace. Volf má naopak vizi velmi konkrétní. Je jí právě smíření, či objetí, abychom použili tuto jeho metaforu. U Volfa nejde o království Boží, které bude dokonalé jakýmsi nejasným, přesně nedefinovaným způsobem, ale jde o království Boží, které bude královstvím odpuštění, smíření a přijetí i zcela specifického zapomnění. Tento přesný obrys dává

daleko jasněji vědět, že skutečně nejde o království z tohoto světa, ale že jde o království Boží, v něž máme doufat, a které k nám přichází.

Aktuální úkoly stojící před teologií CČS(H) plynoucí z této práce vidím za prvé v zaujetí stanoviska vůči praxi křesťanského pacifismu v aktuální dějinné situaci a za druhé v ujasnění toho, jaká konkrétně jsou ta eschata, na která čekáme a ve kterých máme naději.